

Tanskan traktorisavut

Tanska on maatalousmaa, ja alan koneiden valmistus on siellä ollut korkeatasoista. Suomalaisenkin viljelijän arkeen ovat kuuluneet koneet JF:stä Bøgballeen ja Dal-Bosta Taarupiin. Entä tanskalaiset traktorit? Ne ovat museotavaraa ja keräilyharvinaisuuksia. Kävimme juuttien maalla kolmessa konemuseossa ja niiden tapahtumissa.

Teksti ja kuvat:
Aulis Lassila

Morsøn traktorimuseo

Kierroksemme Tanskan traktorimuseoissa alkaa mantereelta Pohjois-Jyllannista. Morsøn traktorimuseon isännät ovat kiireisiä. Museon vuotuinen syyspäivätahtuma on alkamassa. Isä **Hans** ja poika **Torben Larsen** ehtivät kuitenkin vaihtaa kanssamme pari sanaa. "Idea traktorien keräilystä alkoi tilalla pidetystä kyn-tökipailusta, johon osallistui myös vanhoja traktoreita", Hans muistelee.

Traktorimuseo avattiin yleisölle jo vuonna 1980, ja se on Tanskan vanhin. Kuten kaikki asiansa osaavat keräilijät asettivat Larsenit kokoelmaan hankittaville traktoreille reunaehtoja.

"Tavoitteena on hankkia eri merkisiä ennen vuotta 1960 valmistettuja ja eri maista peräisin olevia koneita", Torben kertoo.

Yli 45 vuotta kestänyt harrastus on kantanut hedelmää. Kiinnostavaan kokoelmaan kuuluu 150 traktoria ja

runsaasti muuta kalustoa. Edustettuna on 85 eri traktorimerkkiä. Suurin osa traktoreista on käyttökuntoisia.

"Etsimme jatkuvasti mielenkiintoisia koneita Keski-Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta", toteaa Torben.

Entä suomalaisen traktoriteollisuuden tuotteet? Hans innostuu muistelemaan visiittiään Gårdskullan traktorimuseossa ja lisää:

"Haluaisimme toki ostaa 50-luvun Valmetin, erityisesti mallit 15 tai 20 ovat hankintalistalla."

Mikä on kokoelman harvinaisin traktori? Lars miettii hetkisen ja johdattaa sitten vihreän Allis-Chalmers 6-12:n luokse.

"Tämä oli Ruotsin ensimmäisiä amerikkalaisvalmisteisia traktoreita. Hankittaessa siitä puuttui paljon osia", muistelee Lars. "Esimerkiksi kaasutinta etsittiin pitkään, ja sopiva löytyi lopulta Suomesta."

Morsøn museota ja tapahtumaa esittelemme seuraavalla kahdella aukeamalla.

▼ Acam-traktorin Ford Prefect -moottorista tuli 50-luvulla eräänlainen standardi Tanskan orastavalle traktoriteollisuudelle. Samaan moottorivälineeseen päätyi myös brittiläinen OTA.

◀ Holbækiläinen Christian Andersen Maskinfabrik valmisti Acamin lisäksi samankaltaista Saxon Ponya.

Torben (vas.) ja Hans Larsen esittelevät vuoden 1919 Allis-Chalmers 6-12 -traktoria. Etuvetoinen laite on oikeastaan moottoriaura, jonka nelisylinterinen Le Roi -moottori tuotti siivapyörälle 12 hevosvoiman tehon. Vaihteissa ei ole valinnanvaraa - yksi eteen ja yksi taakse. Larsenien mukaan kone on yksi seitsemästä säilyneestä ja ainoa USA:n ulkopuolella oleva.

Danhorsen suunnittelijat eivät halunneet tehdä kotitekoisen näköistä traktoria. Linjakkaan konepellin alla on 50-luvun Ford Angliosta ja Prefectistä tuttu nelisylinterinen bensakone.

Kööpenhaminassa perustettiin 1950 suurin toivein ja suunnitelmin Garson Tractors. Voimalinja kopioitiin muista tanskalaisista traktoreista: Ford Prefect -moottori ja -taka-akseli. Kotikutoisen näköisen laitteen valmistus floppasi pahasi. Neljän vuoden aikana valmistui vain 37 Garsonia.

Vuonna 1930 esitelty nelive- toinen Massey-Harris 15-22 General Purpose oli vuosikym- meniä aikaansa edellä. Hyvään vetokykyyn yhdistyi 75 cm:n maavara ja laaja raidelevy- den säädettävyys. Toisaalta kääntösäde on toivottoman laaja. Kanadalaiskoneen nokalla keikkaa 25 hv:n Hercules- bensamoottori. Nelikko löysi paikkansa metsätoista, mutta maatalouden yleistraktoriksi se oli liian hintava.

MORSØ TRAKTORMUSEUM

Kjeldgårdsvej 49, Outrup
Nykøbing Mors, Jyllanti
www.traktormuseum.net

Morsøn syyspäivää vietti myös hienosti entisöity International D514. Saksan-Natikka on perua amerikkalaisesta IH 504 -mallista. Jenkkiapua tarvittiin paikkaamaan Saksan malliston aukko 50 hv:n teholuokassa vuosina 1963–1965. Vakiovarusteina oli ohjaustehostin ja Torque Amplifier -pikavaihteella varustettu 10+2-lovinen laatikko.

International Titan tarvitsi järeää vetoapua lähteäkseen käyntiin. Massey Ferguson 97 on amerikkalaisen Minneapolis-Molinen valmiste, jolla MF halusi saada jalansijaa jenkkimarkkinoilla. Menestystä ei sillä kertaa tullut. Sataheppaista Ferkkua valmistettiin vain 429 kappaletta, joista osa eksyi Eurooppaankin.

Larsenien harvinaisuuksia on ruotsalainen Rola. Insinööriherrat Rosén ja Laurén aloittivat traktorinvalmistuksen Vallåkrassa Edenhallin tehtaassa vuonna 1953. Keskeiset komponentit tulivat Saksasta. Deutz toimitti 2- ja 3-sylinteriset moottorit, ja voimansiirrosta vastasi ZA (Zahnradfabrik Augsburg Renk). Vähän ennen tuotannon loppumista 1955 kokoonpanokin siirrettiin Saksaan. Edenhall keskittyi sokerijuurikkaan nostokoneiden valmistukseen, joka jatkuu edelleen.

Ohiolainen Fate-Root-Heath Company valmisti Plymouth-höyrykoneita ja 30-luvulta alkaen myös traktoreita. Kotikaupungin mukaan nimetyt traktorit olivat liikaa Chrysler Corporationille ja traktorit ristittiin uudelleen. Kolmipyöräinen Silver King Model 42 on vuodelta 1945. Benssiinillä käyvä Continental-moottori kehittää 31 hv:n tehon. Neljännellä vaihteella hopeakuningas loikottaa 30 kilometriä tunnissa.

Torben Larsen käskyttää Field-Marshall Series II:ta, ja Massey-Harris-lautasäes viipaloi sänkipeltoa.

Amerikkalainen Cleveland Formgrader on yhden työn traktori. Koneen alla oleva ruuvi muotoilee pellon pinnan. Yhtiön valmistamia salaajakoneita tuotiin Suomeenkin.

Nostalginen yhdistelmä Porsche Standard T ja Fahr-itesitoja on tauolla. Fahr aloitti itsesitojien valmistuksen jo 1911. Työnäytöksen kone lienee samaa ikäluokkaa vuosina 1960-1962 valmistetun kaksipyttyisen Porschen kanssa.

Köla Kombi ahmii lakoviljaa koko 1,9 metrin työleveydellä Morsøn syyspäivätapahtumassa. Puimurin rattaista pyörittää Mersun OM 636 -diesel 34 hv:n teholla. 50-luvun tapaan vilja säkitettiin. Lisävarusteisiin kuului 10 hehtolitrin tankki. Suomen Koneliike Oy toi Kölat Suomen pelloille vuonna 1960.

MONTA KOKKIA – YKSI RESEPTI

Ensimmäinen tanskalainen traktori Tuxham valmistui jo vuonna 1915. Sotien välinen aika oli hiljaiseloa. Tanskalaisissa verstaissa alkoi tapahtua 50-luvulla. Vuonna 1950 Christian Andersens Maskinfabrik aloitti ensimmäisen traktorin kokonaisen. Prototraktorin moottoriksi sovitettiin Ford Prefect, ja vaihteiston rattaat olivat A-Fordista. Vuosina 1953–1956 Christian Andersenin konepaja tuotti noin 300 Acam-traktoria ja noin 100 koneliike Saxonin mukaan nimettyä Saxon Pony-traktoria.

Vaihteistoja valmistanut P. Jørgensens Maskinfabrik laajensi 1954 tuotevalikoimaansa maatalouskoneisiin. Pyrkimyksenä oli rakentaa bensiinikäyttöinen, helppohoitoinen, varusteiltaan ajanmukainen ja nopea traktori. Pienille tiloille tarkoitettu Danhorsesta tulikin sellainen. Moottoriksi haluttiin tunnetun valmistajan tuote – 19 hv:n Ford E93A eli Prefect. Vientimalleihin pultattiin myös Perkinsin dieselit tai sitten traktori toimitettiin ilman moottoria. Varustelistasta mainittakoon hydraulinen nostolaite, tassaupyörästön lukko ja jalkakaasu. Viimeksi mainittu olikin tarpeen, sillä rautahepo liikkui aika haipakkaa, museon tietokyltin mukaan jopa 42 km/h. Tosin Tanskan Vakolan eli Statens redskapsprøverin testaajat kellottivat maltillisemmat lukemat 19,0 km/h.

Jørgensenin konepajalla valmistettiin vuosina 1954–1957 noin 320 traktoria. Vientiäkin viriteltiin Norjaan, Brasiliaan ja Thaimaahan. Kokoluokassaan pätevän Danhorsesn kohtalo oli lopulta monien muiden pikkumerkkien kaltainen: hinta-laatusuhteeltaan ylivoimainen Ferguson löi vähäiset kilpailijat laudalta.

Tunnetuin tanskalainen traktorimerkki on vuosina 1957–1968 valmistettu Bukh. Sen menestyksen kulmakivenä oli oma laadukas moottorituotanto. Keskusosuuskunta Labor toi Bukhia Suomeen 50- ja 60-lukujen taitteessa. Tuulimyllyjen ja paikallismootoreiden valmistuksen jo vuonna 1904 aloitaneen ja edelleen moottoreita valmistavan Bukhin tarinaan palaamme myöhemmin tarkemmin.